עין משפט נר מצוה

קמא א מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה יג סמג עשין קכב טוש"ע י"ד סי' רפא סעיף א וטוש"ע א"ח סימן לט סעיף ו:

קמב ב מיי' שם [ופ"ו מהל' יסוה"ת הל"ח] סמג שם טוש"ע י"ד שם וטוש"ע א"ח שם סעיף ד [וברב אלפס עוד בהל' ס"ת דף סח. ע"ש]:

קמג ג מיי' פ"א מהל' תפילין הל' יג טוש"ע שם סעיף ה:

ד [מיי' פי"א מהל' אסורות ס"ד]:

קמד ה מיי' פ"א מהל' תפילין הל' יג טוש"ע שם סעיף א [וטוש"ע יו"ד סי' רפא סעי' ג]:

קמה ו מיי' שם פ"ג הל' טו סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' לב סעיף מח [וברב אלפס הל' תפילין דף עא. ע"ש]:

ז [טוש"ע יו"ד סי' רפח סעי' ב יג]:

קמו ח [מיי' שם פ"א הל' יג] סמג שם טוש"ע א"ח סימן לט סעיף ג [עי' מ"א שם ס"ק ז] וטוש"ע י"ד סי' רפא סעיף ב:

קמז ט י מיי' פרק י מהל' גירושין הל' יב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' י סעיף ג:

כ [טוש"ע אה"ע סימן י סעיף ז]:

אמרי לה קורין בו. פי' בקונטרס דהוה ליה ספק ספיקא דשמא ישראל כתבו ואפילו כתבו עובד כוכבים שמא כתבו למכור לישראל ולא לשם עבודת כוכבים ואין נראה דרב נחמן קאמר כתבו עובד כוכבים יגנז והיינו אפילו כתבו למכור לישראל דלקמן מפרש טעמא משום כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה אלא טעמא דאמרי לה קורין בו משום דאיכא למתלי טפי שישראל כתבו דאין דרך עובד כוכבים לכתוב: **והא** דתניא **יגנז האי תנא הוא.** הוה מצי למימר דרשב"ג הוא דבעי כתיבה לשמה כדאמר בסמוך אלא מייתי תנא דאיירי בה בהדיא: **כל** שישנו בקשירה **ישנו בכתיבה.** מכאן אומר ר"ת דאין אשה אוגדת לולב ועושה ציצית כיון דלא מיפקדה ואין נראה דהא מדפסלינן בריש התכלת (מנחות דף מב.) ציצית בעובד כוכבים דדריש בני ישראל ועשו ולא בעובדי כוכבים מכלל דאשה כשרה ואמרינן נמי סוכת גנב"ך כשרה בפ"ק דסוכה (דף ח:) ודוקא בס"ת ותפילין ומזוזות דכתיב וקשרתם וכתבתם דרשינן הכי: **עד** שיעבדם לשמן. כרשב"ג קיי"ל דבעי עיבוד לשמה כדמוכח בהנזקין (לקמן דף נד:) דההוא דאתא לקמיה דרבי אבהו א"ל ס"ת שכתבתי גוילין שלו לא עבדתים לשמן ומסיק דנאמן אתה להפסיד שכרך ואין אתה נאמן להפסיד ס"ת יג) א והא דאיפליגו אביי ורבא בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מח:) בהזמנה אי מילתא היא ומוקי התם פלוגתייהו בפלוגתא דרשב"ג ורבנן לא כמו שפי' שם בקונטרס דאביי דאמר מילתא היא כרשב"ג דבעי עיבוד לשמן דאם כן קשיא הלכתא אהלכתא דקי"ל כרבא לגבי אביי בר מיע"ל קג"ם ב אלא מפרש ר"ת דאביי כרבנן דלא בעי עיבוד לשמן דסגי בשאר הזמנות שמתקנין הקלפים ומשרטטין אותם לשמן כיון דהזמנה מילתא היא ורבא כרשב"ג דבעי עיבוד לשמן ולא הזמנה מועטת ג ואע"ג דאמרינן בהתכלת (מנחות דף מב:) דרב כרבנן ושמואל כרשב"ג והלכתא כרב באיסורי הכא הלכתא כשמואל ואף ע"ג דאמר ליה התם אביי לרב שמואל בר יהודה האי תכלתא היכי צבעיתו לה א"ל מייתי לן דם חלזון וסמנים ורמינן לה ביורה ושקלינן פורתא בביעתא וטעמינן לה באודרא ושדינן להאי ביעתא וקלינן להאי אודרא בנורא משמע דבעינן צביעה לשמן ד צ"ל דאביי לא קיבלה דאיהו לא בעי לא עיבוד ולא טוייה ולא צביעה לשמן יג): **מעלין** בדמיהן עד כדי טרפעיק. מתוך פי' הקונט' משמע דקאי גם אספרים ה וקצת תימה דאין משוה הש"ס ספרים שדמיהן יקרים להעלות כדי טרפעיק ו כמו בתפילין ומזוזות לכך נראה דקאי אתפילין ומזוזות ז: יד) **עיבוד** לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי. קשה דלמא כתיבה לשמן ודאי לא בעי דמסתמא לשמן קאי אבל סתם עיבוד עורות לאו לתפילין קיימי ולא מסתבר דפריך מעיבוד לעיבוד דמדקאמר כתיבה לשמן לא בעי משמע דמכתיבה פריך: אי

מפני תיקון העולם: **גמ'** אמר ליה רב בודיא לרב אשי יתר על כדי דמיהן הוא דאין לוקחין הא בכדי דמיהן לוקחין אשמע מינה ס"ת שנמצא ביד עובד כוכבים קורין בו דילמא לגנוז אמר רב נחמן א)בנקטינן ° ספר תורה שכתבו מין ישרף כתבו עובד כוכבים יגנז גנמצא ביד מין יגנז נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנז ואמרי לה קורין בו ספר תורה שכתבו עובד כוכבים תני חדא ישרף ותניא אידך יגנז ותניא אידך קורין בו לא קשיא הא דתניא ישרף ר"א היא דאמר ג)דסתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים והא דתניא יגנז האי תנא הוא גדתני רב המנונא בריה דרבא מפשרוניא הס"ת תפלין ומזוזות שכתבן ד)(מין) ומסור עובד כוכבים ועבד אשה וקטן וכותי וישראל מומר פסולין שנאמר [1]וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה והא דתניא קורין בו האי תנא הוא דתניא ה)לוקחין ספרים מן העובדי כוכבים בכל מקום ובלבד שיהיו כתובין כהלכתן ומעשה בעובד כוכבים אחד בצידן שהיה כותב ספרים והתיר רשב"ג ליקח ממנו ורשב"ג עיבוד לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי ו)דתניא וציפן זהב או שטלה עליהן עור בהמה טמאה פסולות עור בהמה טהורה כשרות ואע"פ שלא עיבדן לשמן רבי שמעון בן גמליאל אומר אפילו עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדן לשמן אמר רבה בר שמואל בגר שחזר לסורו כ"ש זדהוי ליה מין אמר רב אשי חשחוזר לסורו משום יראה תנו רבנן מעלין בדמיהן עד כדי טרפעיק ז)מאי טרפעיק אמר רב ששת איסתירא ההיא טייעתא דאייתי חייתא דתפילי לקמיה דאביי אמר לה יהבת לי ריש ריש בתמרי אימליא זיהרא שקלא שדתינהו בנהרא אמר לא אבעי לי לזלזולינהו באפה כולי האי: **מתני'** ח)טהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר ר"מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר א"ר אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה אמר ר' יוסי בר' יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם יאם איני מגרשיך וגרשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם: **גמ'** א"ר יוסף בר מניומי אמר רב נחמן כוהוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך משום

מתני' מפני תיקון העולם. אי משום דוחקא דציבורא אי משום דלא ליגרבו ולייתו טפי: **גמ' קורין בו.** ולא חיישינן שמא הוא כתבו לשם עבודת כוכבים ופלוגתא היא לקמיה: **דילמא.** הך דדייקא מתני' הא בכדי דמיהן לוקחין ליגנז קאמר ואין מניחין אותו בידו שמא כשר הוא וגונזין אותו מספיקא: **מין.** האדוק בעבודת כוכבים כגון כומר ט): **ישרף.** דודאי לשם עבודת כוכבים כתבו: **כתבו עובד כוכבים יגנז.** כדלקמן: **נמצא ביד מין יגנז.** ספק כתבו ספק מצאו וכשר הוא: **נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנז.** מספיקא שמא הוא כתבו: **ואמרי לה קורין בו.** דספק ספיקא הוא שמא ישראל כתבו ואם תמצא לומר הוא כתבו שמא למכור לישראל כתבו ולא לשם עבודת כוכבי': דר"א בשחיטת חולין בפ' שני (דף לח:): **מפשרוניא.** שם מקום: **מסור.** מלשין: עבד ואשה אינן בקשירה דמ"ע שהזמן גרמא היא דלילה ושבת לאו זמן תפילין הוא י): **כותי.** גירי אריות הן: **מומר ומסור.** הרי פרקו מעליהן עול: **כתיבה לשמן לא בעי.** בתמיה: **ציפן.** לתפילין זהב: **שטלה.** לשון טלאי כלומר עשה חיפוי כיס שלהן בעור בהמה טמאה: **פסולות.** דכתיב (שמות יג) בפיך מן המותר בפיך: ° **בגר שחזר לסורו.** רע. וההוא דצידן גר הוה וחזר לסורו ויודע דבעי לשמן: **מחמת יראה.** וירא לנפשו שלא יהרגוהו הכותים: **ת"ר מעלין בדמיהן.** אע"פ שנינו אין לוקחין אותן ביותר מדמיהן טעמא שלא יתנו לב ויטריחו לשלול ספרים אבל בדבר מועט להעלות בדמיהן טרפעיק לא מוכחא מילתא כולי האי: **איסתירא.** סלע מדינה שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי דינר והכי מפרש בכתובות פרק אע"פ (דף סד.): **טייעתא.** ישמעאלית: **חייתא.** שק קטן: **ריש ריש.** זוג זוג של ראש ושל זרוע: **אימליא זיהרא.** נתמלאת ארס מרוב כעס: **מתני' משום ש"ר.** שיצא עליה לעז זנות: **משום נדר.** שנדרה ואמר אי אפשי באשה נדרנית: **לא יחזיר.** ואפי' נמצאו דברים בדאים או הנדר התירו חכם. וטעמא פליגי בה אמוראי יא) איכא למ"ד משום קלקולא ואיכא למ"ד קנס הוא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים: **שידעו בו רבים.** שנדרתו ברבים: **לא יחזיר.** דאין לו הפרה ורבי יהודה לא חייש לקלקולא אלא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בנדרים הלכך אי נדרה נדר ברבים פריצות הוא בנדרים וקנסוה: **ושלא ידעו בו רבים.** דיש לו הפרה לא קנסוה: **כל נדר שצריך חקירת חכם.** לילך לפני חכם ולבקש פתח וחרטה ואין הבעל יכול להפר: **לא יחזיר.** דר"מ סבר טעמא משום קלקולא הלכך נדר שאינו יכול להפר אבל חכם יכול להתיר יכול הוא לקלקל את הגט לאחר שתנשא לאחר ויאמר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה: **שאינו צריך חקירת חכם.** אלא הוא יכול להפר לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע כו' שהרי נדר פתוח הוא והיה לו להפר ולא היפר: **לא אסרו זה.** שצריך חקירת חכם להחזיר: **אלא מפני זה.** שאינו צריך דבצריך לא היה לנו לחוש לקלקול לפי שאינו יכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתירו לא הייתי מגרשיך דאנן סהדי דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין לילך בפני חכם לבית דינו ולישאל על נדרה אלא מפני נדר שאינו צריך חכם ובעל יכול להפר אסרו את כולן שלא יאמר אילו הייתי יודע שהייתי יכול להפר לא הייתי מגרשיך: **מעשה בצידן כו'.** בגמ' מפרש מאי קאמר ומה אשמועינן: **מפני תיקון העולם.** בגמ' מפרש: **גמ' והוא שאמר לה.** בשעת גירושין: משום

מסורת הש"ס

א) [עי' פרש"י ערובין ה. ד"ה והאמר], **ב)** [חולין יג. לח: קטז: ע"ז לב:], **ג)** מנחות מב. ע"ש, **ד)** ס"א ל"ג, **ה)** [תוספתא דמס' ע"ז פ"ג ה"ב, **ו)** מנחות מב: סנהדרין מח:, **ז)** [כתובות סד.], **ח)** יבמות כה. כתובות עד: [לקמן מו:], **ט)** בס"א במקום כה"ד: מין יהודי שאינו מאמין לדברי רז"ל, [ועי' הגהות מהרי"ץ חיות], **י)** [מנחות לו:], **יא)** [לקמן מו.], **יב)** כ"ב ומסיק שמתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך אתה נאמן להפסיד ס"ת, וכ"ה בגמ' לקמן. מ"כ, **יג)** [ועיין תוס' סנהדרין מח: ד"ה אע"פ ותוס' מנחות מב: ד"ה עד], **יד)** שייך לעיל,

◆

תורה אור השלם

1. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:
דברים יא יח, כ

◆

גליון הש"ס

גמ' ס"ת שכתבו מין ישרף. עי' שבת קטז ע"א תד"ה ספרי: רש"י ד"ה בגר שחזר לסורו. עיין רש"י הוריות דף יג ע"א ד"ה א"ל:

◆

מוסף רש"י

נקטינן. מסורת מאבותינו מנהג מרבותינו (ערובין ה.). **ציפן זהב.** לתפילין, פסולות הבתים, דבתים של עור בעינן, דאפילו קשירתן אינן אלא ברצועות במינן כדאמרינן בהקומץ (מנחות מב:). **או שטלה עליהן עור בהמה טמאה.** שעשה בתים של עור בהמה טמאה, פסולות. כדאמרינן בפרק שמנה שרצים (שבת קח.) למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך (מנחות מב:). **משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר.** איכא למ"ד משום קלקולא, שאם אתה אומר יחזיר שמא תלך ותנשא ונמצא שם רע שאינו שם רע, או נדר נעקר ע"י חכם, ומקלקלה זה ואומר אילו הייתי יודע שכן הוא, אפילו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשיך, לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע או משום נדר לא יחזיר, ואם חביבה עליך לא תמהר להוציאה, ואי אתי תו לקלקל לא מהימן, שהרי יודע שנאסרה עליו ולא חש לבדוק את הדבר, (כתובות עד:) או: אם חביבה עליך לא ובקש היתר לנדרה, ואי מגרש לה מהשתא ודאי שנואה היא עליו ותו לא מצי עקר גיטה בדברי שקר (יבמות כה.) ואיכא למ"ד כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים (כתובות שם). **כל נדר שידעו בו רבים.** שנדרתו בפני עשרה, לא יחזיר. קסבר טעמא משום שלא יהו פרוצות בנדרים הוא, וכי נדרה בפני רבים וזהו נדר שאין לו הפרה פרצה יותר מדי קנסוה, שלא ידעו בו רבים דיש לו הפרה לא קנסוה (שם). **כל נדר שצריך חקירת חכם.** שאין הבעל יכול להפר, שאינו מדברים שבינו לבינה ולא עינוי נפש, לא יחזיר. קסבר טעמא משום קלקולא, הלכך בהאי איכא קלקולא, דאומר אילו הייתי יודע דחכם יכול להתירו לא הייתי מגרשיך, דרוצה הייתי שתתבזה בבית דין ויתירו לך, ושאינו צריך חקירת חכם. נדר שהבעל יכול להפר, יחזיר. דבהאי לא מצי לקלקלה, שהיה לו להפר ולא הפר (שם). **לא אסרו זה.** צריך חקירת חכם, **אלא מפני זה.** שאינו צריך, שהצריך חקירת חכם אין בו קלקול, דלאו כל כמיניה לומר אילו הייתי יודע, לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד, אלא מפני מה אסרוהו מפני שאינו צריך, דיכול הוא לכחש ולומר לא הייתי יודע שאני יכול להפר וגזרו האי אטו האי (שם).

◆

מוסף תוספות

א. לפנינו שם הגי': מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך, אתה נאמן להפסיד ס"ת. אלמא ס"ת (נמי) בעינן עבוד לשמו. ר"ן (כת"י פרמא מלוטש בס' דקך תמים). ב. ואין לחלק בין גוילין שהן עיקר המצוה לעור של תפילין שהן תשמישי מצוה, דבעור של תפילין נמי הא איכא שי"ן של תפלין דחשיב ממש כתיבה בפ' במה מדליקין, ועוד דבפ' התכלת מייתי תנאי מציפן זהב אציצית שהוא עיקר המצוה. תוס' הרא"ש. ג. א"כ הזמנה לאו מלתא היא, דאי מילתא היא אפשר בחיתוך העור ובתיקונים קטנים סגי לשווייה לשמה. תוס' מנחות מג: ד"ה עד. ד. והתם מדמי טווייה לשמה לעיבוד דהכא וה"ה צביעה. תוס' סנהדרין מח: ד"ה אע"פ. ה. שלוקחין אותן ביותר מדמיהן עד טרפעיק. תוס' הרא"ש. ו. [ד]אין ניכר בהם עילוי טרפעיק. תוס' הרא"ש. ז. וכנגד זה בספרים לפי דמיהם. תוס' הרא"ש.

◆

פסקי רי"ד

אמר רב בודיא לרב אשי יותר על דמיהם הוא דאין לוקחים. פי' מפני טורח הצבור אי נמי שלא יתגרו לשלול אותו הא בכדי דמיהן לוקחין ש"מ ס"ת שנמצא ביד עובד כוכבים קורים בו דילמא ליגנז. אמר רב נחמן נקטי' ס"ת שכתבו אפיקורוס ישרף. פי' שהוא אדוק לע"ז וכל מחשבתו הוא לה וכותב האזכרות לשם ע"ז שלו. כתבו עובד כוכבים יגנז פי' דלא אמרי' סתם מחשבת עובד כוכבים לע"ז אלא הדבר ספק הילכך אין שורפין אותו ואין קורין בו אלא טעון גניזה נמצא ביד אפיקורוס יגנז פי' שאין ידוע מי כתבו נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנז ואמרי לה קורין בו מ"ד קורין בו דאמרי' מישראל זבניה או שקליה באונס כדי למוכרו לישראל ומ"ד יגנז שמא הוא כתבו ופסול. תני חנינא בריה דרבא מפשרוניא ס"ת ותפלין ומזוזות שכתבן אפיקורוס ועובד כוכבים ועבד ואשה וקטן וכותי וישראל משומד פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה. ואשה אינה בקשירה דה"ל מצות עשה שהזמן גרמא דלילה ושבת לאו זמן תפלין נינהו ומסור וישראל אפיקורוס פרקו מעליהן עול שמים ואע"ג דאשה מחייבא במזוזה כדתנן בברכות (דף כ) וחייבים במזוזה כיון דאינה ראשית לכתוב תורה ותפלין אינה ראשית לכתוב מזוזה דלא גרועה כתיבת מזוזה מכתיבת ס"ת ותפלין וכל שפסול בזה פסול בזה: ת"ר מעלין על דמיהן עד כדי טרפעיק מאי טרפעיק אמר רב ששת איסתירא פי' סלע מדינה שהיא שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי דינר וראשון לקנות התפלין מן המוצאם כל זוג בחצי דינר ואין זה עילוי הניכר שיתנו לבם לשלול מהן. ההיא טייעתא דאתיה חייתא דתפילי לקמיה דאביי א"ל אביי יהבת לי ריש ריש בתמרי אימלי זיהרא שקלא שדתנהו בנהרא אמר אביי לא איבעי לי למזלזלינהו באפה כולי האי: מתני' המוציא את אשתו משום ש"ר. כלומר שיצא עליה לעז של זנות לא יחזיר. משום נדר לא יחזיר ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר ר"מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר א"ר אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה אמר ר' יוסי בר' יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם שאני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם. אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן והוא